

УДК 159.9

*Карамушка Л. М., Креденцер О. В., Терещенко К. В.,
Лагодзінська В. І., Ковальчук О. С., Івкін В. М.*

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕРСОНАЛУ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Карамушка Л. М., Креденцер О. В., Терещенко К. В., Лагодзінська В. І., Ковальчук О. С., Івкін В. М. Емпіричне дослідження структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій. У статті на основі емпіричного дослідження проаналізовано структурні компоненти (когнітивно-емоційний, рефлексивно-особистісний, операційно-функціональний) психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій. Виявлено недостатній рівень вираженості компонентів психологічного здоров'я освітнього персоналу. Констатовано, що високий рівень вираженості компонентів спостерігається в середньому у менше, ніж в одній третині опитаних. Серед компонентів психологічного здоров'я найбільш вираженим є рефлексивно-особистісний компонент, а найменш вираженим – операційно-функціональний. Встановлено позитивний та негативний статистично значущий зв'язок між окремими компонентами психологічного здоров'я та деякими організаційно-професійними (кваліфікаційна категорія, педагогічне звання, стаж роботи на посаді) та соціально-демографічними (вік, сімейний стан) характеристиками персоналу.

Ключові слова: освітні організації, персонал освітніх організацій, психологічне здоров'я, структурні компоненти психологічного здоров'я, когнітивно-емоційний компонент психологічного здоров'я, рефлексивно-особистісний компонент психологічного здоров'я, операційно-функціональний компонент психологічного здоров'я, чинники психологічного здоров'я.

Карамушка Л. Н., Креденцер О. В., Терещенко К. В., Лагодзинская В. И., Ковальчук А. С., Івкін В. Н. Эмпирическое исследование структурных компонентов психологического здоровья персонала образовательных организаций. В статье на основе эмпирического исследования проанализированы структурные компоненты (когнитивно-эмоциональный, рефлексивно-личностный, операционально-функциональный) психологического здоровья персонала образовательных организаций. Выявлен недостаточный уровень выраженности компонентов психологического здоровья образовательного персонала. Констатировано, что высокий уровень выраженности компонентов в среднем наблюдается в менее чем одной трети опрошенных. Среди компонентов психологического здоровья наиболее выраженным является рефлексивно-личностный компонент, а наименее выраженным – операционально-функциональный. Установлена положительная и отрицательная статистически значимая связь между отдельными компонентами психологического здоровья и некоторыми организационно-профессиональными (квалификационная категория, педагогическое звание, стаж работы на должности) и социально-демографическими (возраст, семейное положение) характеристиками персонала.

Ключевые слова: образовательные организации, персонал образовательных организаций, психологическое здоровье, структурные компоненты психологического здоровья, когнитивно-эмоциональный компонент психологического здоровья, рефлексивно-личностный компонент психологического здоровья, операционально-функциональный компонент психологического здоровья, факторы психологического здоровья.

Постановка проблеми. Інтенсифікація діяльності освітнього персоналу внаслідок освітніх реформам, введення нових форм роботи, обумовлює підвищення значущості проблеми психологічного здоров'я освітнього персоналу. Одним із важливих аспектів цієї проблеми є аналіз вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я та вплив на них організаційно-професійних та соціально-демографічних характеристик персоналу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що вивчення психологічних аспектів здоров'я особистості знайшло відображення в роботах зарубіжних та вітчизняних учених, у яких розкрито сутність здоров'я, його види, психологічні аспекти дослідження, технології збереження тощо (В.А. Ананьєв [2], О.В. Завгородня [11], Г.С. Нікіфоров [19], І.Я.Коцан [20] та ін.). Окрім того, проаналізовано особливості психічного (В.І.Алещенко, О.Д. Сафін, Є.М. Потапчук [1], С.Д. Максименко [15] та ін.), психологічного (І.В. Дубровіна [8], В.Е. Пахальян [17], Ж.В.Сидоренко [21], професійного (З.В. Дутченко [9] та ін.) здоров'я, окремі його складові (Р.А. Березовська [4], Н.В. Жигалкіна [10] та ін.).

Що стосується психологічного здоров'я учасників навчально-виховного процесу в освітніх організаціях, то окремі аспекти цієї проблеми знайшли відображення в процесі дослідження особливостей психологічного здоров'я дошкільників (Н.А. Мальнева [16]), підлітків (Д.Ю. Баркова, М.О. Перевертайло [3]), студентів (Г.В. Залевський [12]), педагогів (Н.В. Піковець [18], С.А. Тітаренко [23], U.Kinnunen, J.de Bloom, A.Virtanen [25], A.Virtanen, J.de Bloom, U.Kinnunen [27]), керівників освітніх організацій (Л.М. Карамушка, А.М.Шевченко [14]), а також розробки окремих психологічних умов і технологій

забезпечення психологічного здоров'я (А.Г.Обухівська та ін. [22]), Л.М. Карамушка, Т.М. Дзюба [13], A. Di Fabio, L.M. Peiró [24]).

Разом із тим, вивчення складових та чинників вираженості психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в цілому залишається недостатньо вивченою проблемою.

Виходячи із актуальності та недостатнього вивчення проблеми, нами визначено наступну **мету дослідження**: визначити рівень вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій та їх зв'язок з організаційно-професійними та соціально-демографічними характеристиками персоналу.

Завдання дослідження:

1. Дослідити рівень вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій.

2. Проаналізувати зв'язок структурних компонентів психологічного здоров'я освітнього персоналу освітніх організацій з організаційно-професійними характеристиками персоналу.

3. Визначити зв'язок структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій з соціально-демографічними чинниками характеристиками персоналу.

Методика та організація дослідження. Для проведення дослідження використовувалися такі методики. Для вимірювання когнітивно-емоційного компонента психологічного здоров'я використовувалася «Шкала ставлення до психологічного здоров'я» (ШСПЗ) (Т.В. Галкіна, Н.Г. Артемцева) [5].

Вивчення рефлексивно-особистісного компонента психологічного здоров'я здійснювалося за допомогою «Шкали позитивного психічного здоров'я» (Positive Mental Health Scale (PMH-scale) (J. Lukat, J. Margraf, R. Lutz, W.M. van der Veld, E.S. Becker) [26].

Для діагностики операційно-функціонального компонента використовувався «Опитувальник для вимірювання локус контролю здоров'я» (Multidimensional Health Locus-of-Control Scales) [6]. Даний опитувальник складається з трьох шкал: шкали «внутрішнього локусу контролю» (відображає ступінь відчуття опитуваним контролю над своїм здоров'ям); шкали «контролю «могутніми» іншими» (показує ступінь впевненості опитуваного в тому, що за його здоров'я несуть відповідальність «могутні інші», наприклад, лікарі, родичі тощо); шкали «контролю випадку» (показує, наскільки опитуваний переконаний в тому, що здоров'я залежить від випадку, удачі або долі).

Для дослідження організаційно-професійних та соціально-демографічних характеристик освітнього персоналу використовувалась анкета-паспортичка. До групи організаційно-професійних чинників входили дві групи характеристик освітнього персоналу: а) освітньо-стажові (рівень освіти; тип освіти; стаж трудової діяльності; стаж на посаді); б) посадово-кваліфікаційні (посада, кваліфікаційна категорія; педагогічне звання). Група соціально-демографічних чинників включала такі характеристики опитуваних: вік, стать, сімейний стан.

Обробка результатів здійснювалась методами математичної статистики (описові статистики, кореляційний, дисперсійний аналіз) за допомогою програми SPSS (22 версія).

Дослідження проведено в рамках виконання науково-дослідної теми лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Психолого-організаційні детермінанти забезпечення психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій в умовах соціальної напруженості» (2019–2021 рр.), науковий керівник – дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор Л.М. Карамушка.

У дослідженні взяли участь 473 працівники закладів середньої освіти з різних регіонів України.

Опитувані мали такі *освітньо-стажові характеристики*. Щодо рівня освіти, то 93,5% опитаних мали вищу освіту, 6,5% – середньо-спеціальну та незакінчену вищу освіту. За типом освіти учасники дослідження утворили такі групи: 70,1% мали гуманітарну освіту, 20,0% – природничу освіту, і 9,9% – технічну освіту. За стажем трудової діяльності опитувані характеризувалися таким чином: 17,7% опитаних мали стаж трудової діяльності до 10 років, 14,3% – від 11 до 15 років, 29,4% – від 16 до 25 років, і 38,7% – понад 25 років. За стажем на посаді опитані розподілились наступним чином: 34,8% мали стаж до 10 років, 15,2% – від 11 до 15 років, 23,0% – від 16 до 25 років, 27,0% – понад 25 років.

Щодо *посадово-кваліфікаційних характеристик*, то вони мали такий вигляд. За посадою респонденти були розподілені наступним чином: 20,8% – педагогічні працівники початкової школи, 29,6% – середньої школи, 24,5% – старшої школи, 14,4% – керівники, 10,2% – соціальні педагоги та психологи. За кваліфікаційною категорією було виділено такі групи освітнього персоналу: 14,3% – спеціалісти, 18,5% – спеціалісти 1-ої категорії, 11,4% – спеціалісти 2-ої категорії, 55,8% – спеціалісти вищої категорії. 57,7% опитаних мали педагогічні звання «старший учитель» або «старший викладач», 42,3% – звання «вчитель-методист» або «викладач-методист» або «вихователь-методист».

Соціально-демографічні характеристики опитаних мали такий вигляд. За віком опитані розподілились наступним чином: 11,4% – до 30 років, 27,7% – від 31 до 40 років, 34,3% – від 41 до

50 років, і 26,6% – понад 50 років. 12,0% – чоловіки, 88,0% – жінки; 76,0% були одруженими, 24,0 % – неодруженими.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження.

1. Рівень вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій

Відповідно до *першого завдання* дослідження, розглянемо результати, які стосуються рівня вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я освітнього персоналу (когнітивно-емоційного, рефлексивно-особистісного, операційно-функціонального).

Що стосується *когнітивно-емоційного компонента* психологічного здоров'я освітнього персоналу, то встановлено, що його показники відповідають середньому рівню ($M=68,11$; $SD=9,31$) (табл. 1). При цьому кількість респондентів, що мають високий, середній та низький рівні досліджуваного показника, розподілена таким чином: високий рівень виявлено у 31,9% опитуваних, середній – у 39,6%, та низький – у 28,4% (табл. 2).

Таблиця 1

Рівень вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій (середні значення)

Структурні компоненти психологічного здоров'я	Min	Max	M	SD
Когнітивно-емоційний	35	84	68,11	9,31
Рефлексивно-особистісний	1,44	4,0	3,1	0,45
Операційно-функціональний:				
а) «внутрішній контроль»	7	30	20,43	3,26
б) «контроль «могутніми іншими»	6	30	17,96	4,20
в) «контроль випадку»	6	28	16,73	4,27

Стосовно *рефлексивно-особистісного компонента* психологічного здоров'я освітнього персоналу, то виявлено, що його показники відповідають верхній межі середнього рівня ($M=3,1$; $SD=0,45$) (табл. 1). Кількість опитуваних з різними рівнями вираженості рефлексивно-особистісного компонента розподілилась таким чином: високий рівень – 35,7%, середній рівень – 38,1%, низький рівень – 26,2% (табл. 2). Як бачимо, показники рефлексивно-особистісного компонента є дещо вищими, порівняно із когнітивно-емоційним компонентом.

Аналіз показників, які стосуються *операційно-функціонального компонента* психологічного здоров'я, показав, що найнижчий рівень локус контролю здоров'я освітнього персоналу спостерігається за шкалою «контроль випадку», а найвищий – за шкалою «внутрішній контроль» (табл. 1). Зокрема, визначено, що показники за шкалою «внутрішній контроль» ($M=20,43$; $SD=3,26$) відповідає верхній межі середнього рівня вираженості, а «контроль «могутніми іншими»» ($M=17,96$; $SD=4,20$) та «контроль випадку» ($M=16,73$; $SD=4,27$) відповідають нижній межі середнього рівня.

Аналіз отриманих даних також показав, що високий рівень показників за шкалою «внутрішній контроль» виявлено у 23,6% опитаних, середній – у 74,1%, низький – у 2,4% (табл. 2). Рівень вираженості показників за шкалою «контроль «могутніми іншими»: високий – 15,0%, середній – 68,5%, низький – 18,0%. У 9,5% опитаних освітян спостерігається високий рівень показників за шкалою «контроль випадку», у 60,2% – середній, і у 30,3% – низький.

У цілому, отримані дані свідчать про те, що на фоні достатньо позитивної ситуації щодо вираженості в освітнього персоналу різних компонентів психологічного здоров'я, можна говорити про наявність *певних резервів* у розвитку цього феномену.

По-перше, мова йде про необхідність підвищення кількості осіб, які мають високий рівень вираженості різних компонентів психологічного здоров'я, оскільки наявність такого рівня спостерігається в середньому у менше ніж однієї третини опитаних.

По-друге, варто говорити про доцільність підвищення рівня вираженості операційно-функціонального компонента психологічного здоров'я, оскільки високий рівень вираженості «внутрішнього контролю» спостерігається в меншій кількості опитуваних, порівняно з когнітивно-емоційним та рефлексивно-особистісним компонентами (23,6% проти 31,9% та 35,7% відповідно).

Таблиця 2

Рівень вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій (у % від загальної кількості опитаних)

Структурні компоненти психологічного здоров'я	Рівень вираженості		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Когнітивно-емоційний	31,9	39,6	28,4
Рефлексивно-особистісний	35,7	38,1	26,2
Операційно-функціональний:			
а) «внутрішній контроль»	23,6	74,1	2,4
б) «контроль «могутніми іншими»	13,5	68,5	18,0
в) «контроль випадку»	9,5	60,2	30,3

По-третє, важливим є збільшення числа осіб, які мають низький рівень «контролю «могутніми іншими», а також «контролю випадку», і, відповідно, збільшення кількості освітнього персоналу з високим рівнем «внутрішнього контролю».

2. Зв'язок структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій з організаційно-професійними чинниками

Далі проаналізуємо результати, які стосуються *другого завдання дослідження* – визначення зв'язку структурних компонентів психологічного здоров'я освітнього персоналу з його організаційно-професійними характеристиками.

Розглянемо спочатку дані, які стосуються зв'язку структурних компонентів психологічного здоров'я освітнього персоналу з *освітньо-стажевими характеристиками* (рівень та тип освіти, загальний стаж трудової діяльності та стаж на посаді) (табл. 3).

Так, констатовано позитивний статистично значущий кореляційний зв'язок між таким чинником, як «стаж на посаді», та когнітивно-емоційним компонентом психологічного здоров'я ($r=0,099$; $p<0,05$). Тобто мова йде про те, що з підвищенням перебування на посаді освітнього персоналу підвищується вираженість когнітивно-емоційного компонента психологічного здоров'я.

Таблиця 3

Зв'язок між рівнем вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій та його освітньо-стажевими характеристиками (r)

Структурні компоненти психологічного здоров'я	Освітньо-стажеві характеристики			
	Освіта	Тип освіти	Стаж трудової діяльності	Стаж на посаді
Когнітивно-емоційний	-0,030	0,027	0,059	-0,099*
Рефлексивно-особистісний	-0,069	-0,020	-0,077	0,008
Операційно-функціональний:				
а) «внутрішній контроль»	0,047	-0,060	0,021	0,067
б) «контроль «могутніми іншими»	0,045	0,004	-0,039	0,054
в) «контроль випадку»	-0,079	0,028	-0,060	-0,047

* $p<0,05$

Що стосується зв'язку між рівнем вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій та його освітою (рівнем та типом), а також стажем трудової діяльності, то тут за результатами кореляційного аналізу не встановлено наявності статистично значущого зв'язку.

Далі проаналізуємо зв'язок з посадово-кваліфікаційними характеристиками (посада, кваліфікаційна категорія, педагогічне звання) (табл. 4).

Таблиця 4

Зв'язок між рівнем вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій та його посадово-кваліфікаційними характеристиками (r)

Структурні компоненти психологічного здоров'я	Посадово-кваліфікаційні характеристики		
	Посада	Кваліфікаційна категорія	Педагогічне звання
Когнітивно-емоційний	-0,358	-0,052	0,122*
Рефлексивно-особистісний	-0,044	-0,098*	0,169**
Операційно-функціональний:			
а) «внутрішній контроль»	-0,040	0,049	0,009
б) «контроль «могутніми іншими»	-0,023	-0,098*	0,037
в) «контроль випадку»	-0,051	-0,078	-0,009

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Так, встановлено, що існує позитивний статистично значущий кореляційний зв'язок між таким чинником, як «педагогічне звання» освітнього персоналу, та когнітивно-емоційним компонентом психологічного здоров'я ($r=0,122$; $p < 0,05$) (табл. 4). Окрім того, результати дисперсійного аналізу (ANOVA) показали, що існують статистично значущі відмінності ($p < 0,05$) щодо вираженості когнітивно-емоційного компонента психологічного здоров'я у освітнього персоналу з різним педагогічним званням: рівень вираженості когнітивно-емоційного компонента психологічного здоров'я у методистів всіх категорій вищий, ніж у старших учителів чи старших викладачів (рис. 1). Отже, мова йде про те, що підвищення педагогічного звання освітнього персоналу сприяє підвищенню вираженості когнітивно-емоційного компонента психологічного здоров'я.

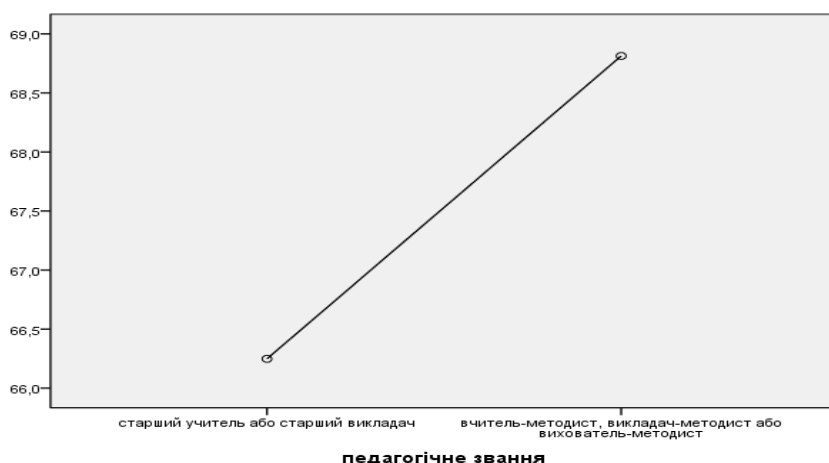

Рис. 1. Вплив педагогічного звання на когнітивно-емоційний компонент психологічного здоров'я освітнього персоналу

Також виявлено позитивний статистично значущий кореляційний зв'язок між таким чинником, як «педагогічне звання» освітнього персоналу, та рефлексивно-особистісним компонентом психологічного здоров'я ($r=0,169$; $p < 0,01$) (табл. 4). Окрім того, за результатами дисперсійного аналізу (ANOVA) виявлено вплив педагогічного звання освітнього персоналу на вираженість особистісно-рефлексивного компонента психологічного здоров'я ($p < 0,05$): рівень вираженості цього компонента психологічного здоров'я, як і в ситуації з когнітивно-емоційним компонентом, у методистів всіх категорій вищий, ніж у старших учителів чи старших викладачів (рис. 2). Таким чином, отримані дані свідчать про те, що підвищення педагогічного звання сприяє підвищенню рівня вираженості особистісно-рефлексивного компонента психологічного здоров'я освітнього персоналу, що аналогічно даним, які отримані стосовно когнітивно-емоційного компонента.

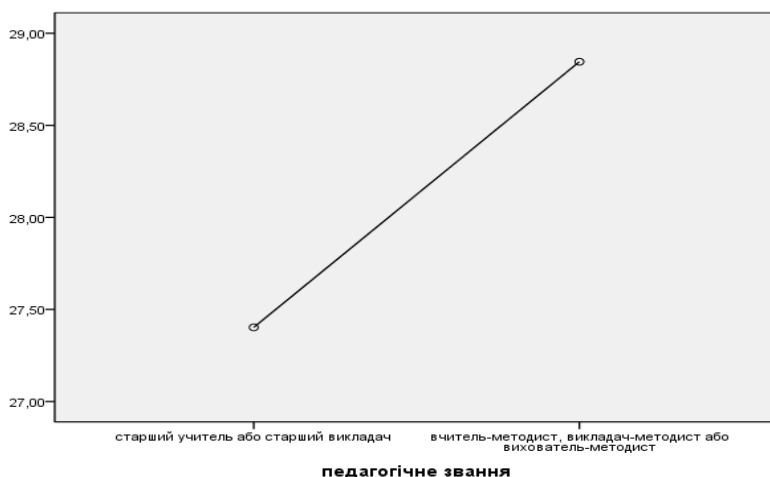

Рис. 2. Вплив педагогічного звання на рефлексивно-особистісний компонент психологічного здоров'я освітнього персоналу

Разом із тим, виявлено, що існує негативний статистично значущий кореляційний зв'язок між таким чинником, як «кваліфікаційна категорія» освітнього персоналу, та рефлексивно-особистісним компонентом психологічного здоров'я ($r=-0,098$; $p<0,05$), а також між чинником «кваліфікаційна категорія» освітнього персоналу і такою складовою операційно-функціонального компонента, як «контроль «могутніми іншими»» ($r=-0,098$; $p<0,05$) (табл. 4). Це свідчить про те, що освітні працівники, які мають вищу кваліфікаційну категорію, мають нижчі показники зазначених компонентів психологічного здоров'я. Як бачимо, тут спостерігається протилежна закономірність, порівняно із впливом такого чинника, як «педагогічне звання».

Однак, за результатами дисперсійного аналізу (ANOVA), відмінностей між групами освітнього персоналу, які мають різну кваліфікаційну категорію, не виявлено.

Що стосується зв'язку між рівнем вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій та його посадою, то тут результати кореляційного та дисперсійного аналізу свідчать про відсутність статистично значущого зв'язку.

3. Зв'язок структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій з соціально-демографічними чинниками

Констатовано статистично значущий зв'язок між окремими соціально-демографічними чинниками та рівнем вираженості деяких компонентів психологічного здоров'я освітнього персоналу (табл. 5).

Таблиця 5

Зв'язок між рівнем вираженості структурних компонентів психологічного здоров'я персоналу освітніх організацій та його соціально-демографічними характеристиками (r)

Структурні компоненти психологічного здоров'я	Соціально-демографічні характеристики		
	Вік	Стать	Сімейний стан
Когнітивно-емоційний	0,021	0,048	-0,020
Рефлексивно-особистісний	-0,051	-0,025	-0,025
Операційно-функціональний:			
а) «внутрішній контроль»	0,012	-0,024	0,036
б) «контроль «могутніми іншими»»	-0,052	0,003	-0,099*
в) «контроль випадку»	-0,096*	-0,001	-0,037

* $p<0,05$

Виявлено, негативний статистично значущий зв'язок між віком і такою складовою операційно-функціонального компонента психологічного здоров'я освітнього персоналу, як «контроль випадку» ($r=-0,096$; $p<0,05$) (табл. 5). Результати дисперсійного аналізу (ANOVA) також показали, що існують статистично значущі відмінності ($p<0,05$) щодо вираженості цієї складової у різних вікових груп:

найбільший рівень за цим показником мають педагогічні працівники до 30 років, а найменший – педагогічні працівники віком понад 50 років ($p < 0,01$) (рис. 3).

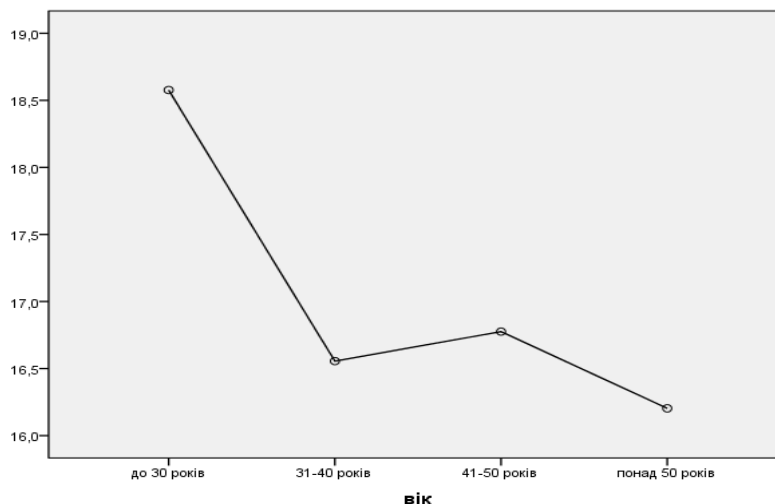

Рис. 3. Вплив віку освітнього персоналу на показник «контроль випадку» (як складової операційно-функціонального компонента психологічного здоров'я)

Окрім того, виявлено статистично значущий зв'язок між таким чинником, як «сімейний стан» освітнього персоналу, і такою складовою операційно-функціонального компонента психологічного здоров'я освітнього персоналу, як «контроль «могутніми іншими» ($r = -0,099$; $p < 0,05$). Це проявляється в тому, що працівники, які не є одруженими, мають меншу вираженість такого локусу контролю, як «контроль «могутніми іншими» ($r = -0,099$; $p < 0,05$). Це також підтверджується і результатами дисперсійного аналізу (ANOVA) ($p < 0,05$) (рис. 4).

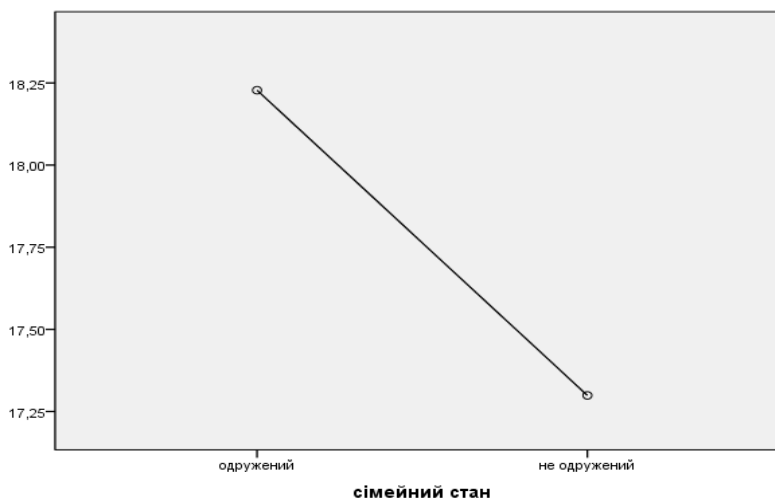

Рис. 4. Вплив сімейного стану на показник «контроль «могутніми іншими»» (як складової операційно-функціонального компонента психологічного здоров'я)

Отже, доходимо висновку, що компоненти психологічного здоров'я (когнітивно-емоційний, рефлексивно-особистісний, операційно-функціональний) персоналу освітніх організацій потребують свого підвищення, з урахуванням впливу на їх вираженість низки організаційно-професійних та соціально-демографічних характеристик персоналу.

Висновки:

1. Виявлено недостатній рівень вираженості компонентів психологічного здоров'я освітнього персоналу (високий рівень вираженості компонентів в середньому спостерігається в менше ніж одній третині опитаних).
2. Найбільш вираженим є рефлексивно-особистісний компонент психологічного здоров'я освітнього персоналу, найменш вираженим – операційно-функціональний компонент.

3. Встановлено позитивний та негативний статистично значущий зв'язок між окремими компонентами психологічного здоров'я та деякими організаційно-професійними (кваліфікаційна категорія, педагогічне звання, стаж роботи на посаді) та соціально-демографічними (вік, сімейний стан) характеристиками персоналу.

4. Врахування встановлених закономірностей у практиці діяльності освітніх організацій може сприяти забезпеченню психологічного здоров'я персоналу та організації.

Перспективи подальшого дослідження. Перспективи дослідження полягають у вивченні психологічних характеристик персоналу освітніх організацій, які можуть впливати на його психологічне здоров'я (мотивація професійної діяльності, самоефективність, толерантність до невизначеності, особистісна толерантність, копінг-стратегії, креативний потенціал та ін.).

Список використаних джерел

1. Алещенко В.І., Сафін О.Д., Потапчук Є.М. Організація забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців. Київ, 2007. 134 с.
2. Ананьев В.А. Психология здоровья : учебник. Санкт-Петербург : Речь, 2006. 384 с.
3. Баркова Д.Ю., Перевертайло М.О. Специфіка психологічного здоров'я підлітків загальноосвітніх шкіл та інтегративних закладів. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2013. Вип. 19. С. 29–36.
4. Березовская Р.А. Отношение менеджеров к своему здоровью как к фактору профессиональной деятельности : автореф. дисс. ... канд. психол. н. Санкт-Петербург, 2001. 20 с.
5. Галкина Т.В., Артемцева Н.Г. Взаимосвязь между отношением к психологическому здоровью и самооценкой личности. *Психология человека как субъекта познания, общения и деятельности* / отв. ред. В.В. Знаков, А.Л. Журавлев. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2018. С. 457–466.
6. Гринберг Дж. Управление стрессом. [7-е изд.]. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 496 с.
7. Диагностика здоровья. Психологический практикум / под ред. Г.С. Никифорова. Санкт-Петербург : Речь, 2007. 950 с.
8. Дубровина И.В. Психическое здоровье детей и подростков : учеб. пособие. Москва : Академия, 2000. 256 с.
9. Дудченко З.Ф. Психологические особенности поддержания профессионального здоровья (на примере преподавателей вузов) : автореф. дисс. ... канд. психол. н. Москва, 2003. 28 с.
10. Жигалкіна Н.В. Психологічні аспекти ставлення до здоров'я. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Психологія*. 2015. Т. 20. Вип. 2 (36). Ч. 2. С. 51–57.
11. Завгородня О. В., Курганська Л.О. Психологічне здоров'я людини: теоретичні аспекти та прикладні аспекти : монографія. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2008. С.43–50.
12. Залевский Г.В., Кузьмина Ю.В. Психология здоровья студенческой молодежи : учеб пособие. Томск : Томский государственный университет, 2013. 144 с.
13. Карамушка Л.М., Дзюба Т.М. Феномен «здоров'я» як актуальний напрям досліджень в організаційній психології. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2019. № 1(16). С. 22–33. <https://doi.org/10.31108/2.2019.1.16.2>
14. Карамушка Л., Шевченко А. Аналіз індексу ставлення до здоров'я менеджерів освітніх організацій. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2019. 2–3(17). С. 58–65. <https://doi.org/10.31108/2.2019.3.17.6>
15. Максименко С.Д. Особливості прогнозування внутрішніх ліній психічного здоров'я особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 2. С. 4–14.
16. Мальнева Н.А. Психологическое здоровье и его роль в становлении личности дошкольника. *Вісник Харківського національного університету. Психологія*. 2013. № 1046. С. 191–195
17. Пахальян В.Э. Развитие и психологическое здоровье : учебник. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 240 с.
18. Піковець Н.В. Категорія психологічного здоров'я особистості в контексті професійної діяльності педагога. *Актуальні проблеми психології. Т. 1. Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. Вип. 44. С.132–138.
19. Психология здоровья : учебник для вузов / под ред. Г.С. Никифорова. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 607 с.
20. Психология здоровья людини / за ред. І. Я. Коцана. Луцьк : РВВ – «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 430 с.
21. Сидоренко Ж.В. Соціально-психологічні передумови постановки життєвих завдань стосовно психологічного здоров'я. *Соціальна психологія*. 2010. № 2. С. 85–93.
22. Сучасні технології збереження здоров'я учнів у діяльності психологічної служби і психолого-медико-педагогічних консультацій [посібн.] / авт. кол. : А. Г. Обухівська., Т. В. Жук, О. А. Зеленько та ін. ; за ред. А. Г. Обухівської. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 218 с.
23. Титаренко С.А. Збереження психічного здоров'я вихователя дошкільного навчального закладу як умова ефективності професійної діяльності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія «Педагогічні науки»*. Вип. 30. С.175–182.
24. Чазова А.А. Копинг-поведение врача и больного в процессе преодоления болезни : автореф. дисс. ... д-ра психол. наук. Санкт-Петербург, 1998. 47 с.
25. Di Fabio, A., & Peiró, J.M. Human capital sustainability leadership to promote sustainable development and healthy organizations: A new scale. *Sustainability*. 2018, 10, 2413
26. Kinnunen, U., de Bloom, J., & Virtanen, A. Do older teachers benefit more from workday break recovery than younger ones. *Scandinavian Journal of Work and Organizational Psychology*. 2019. No 4(1) 7, P. 1–15.

27. Lukat, J., Margraf, J., Lutz, R., van der Veld, W. M., Becker E S. Psychometric properties of the Positive Mental Health Scale (PMH-scale). *BMC Psychology*. 2016; 4, 8. doi: 10.1186/s40359-016-0111-x)
28. Virtanen, A., de Bloom, J., & Kinnunen, U. Relationships between recovery experiences and well-being among younger and older teachers. *International Archives of Occupational and Environmental Health* (online). 2019. No 93. P. 213–227. doi: <https://doi.org/10.1007/s00420-019-01475-8>

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Aleshchenko V.I., Safin O.D., Potapchuk Ye.M. Orhanizatsiia zabezpechennia zberezhenia psykhnichnoho zdorovia viiskovosluzhbovtstv. Kyiv, 2007.134 s.
2. Anan'ev V.A. Psihologija zdorov'ja : uchebnik. Sankt-Peterburg : Rech', 2006. 384 s.
3. Barkova D.Iu., Perevertailo M.O. Spetsyfika psykhnolohichnoho zdorovia pidlitkiv zahalnoosvitnikh shkil ta internatnykh zakladiv. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriiia «Pedahohika i psykhnolohiia»*. 2013. Vyp. 19. S. 29–36.
4. Berezovskaja R.A. Otnoshenie menedzherov k svoemu zdorov'ju kak k faktoru professional'noj dejatel'nosti : avtoref. diss. ... kand. psihol. n. Sankt-Peterburg, 2001. 20 s.
5. Galkina T.V., Artemceva N.G. Vzaimosvjaz' mezhdru otnosheniam k psihologicheskomu zdorov'ju i samoocenkej lichnosti. *Psihologija cheloveka kak subiekta poznaniija, obshhenija i dejatel'nosti* / otv. red. V.V. Znakov, A.L. Zhuravlev. Moskva : Izd-vo «Institut psihologii RAN», 2018. S. 457–466.
6. Grinberg Dzh. Upravlenie stressom. [7-e izd.]. Sankt-Peterburg : Piter, 2002. 496 s.
7. Diagnostika zdorov'ja. Psihologicheskij praktikum / pod red. G.S. Nikiforova. Sankt-Peterburg : Rech', 2007. 950 s.
8. Dubrovina I.V. Psihicheskoe zdorov'e detej i podrostkov : ucheb. posobie. Moskva : Akademija, 2000. 256 s.
9. Dudchenko Z.F. Psihologicheskie osobennosti podderzhanija professional'nogo zdorov'ja (na primere prepodavatelej vuzov) : avtoref. diss. ... kand. psihol. n. Moskva, 2003. 28 s.
10. Zhyhalkina N.V. Psykhnolohichni aspekty stavlennia do zdorovia. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu im. I. I. Mechnykova. Psykhnolohiia*. 2015. T. 20. Vyp. 2 (36). Ch. 2. S. 51–57.
11. Zavhorodnia O. V., Kurhanska L.O. Psykhnolohichne zdorovia liudyny: teoretychni aspekty ta prykladni aspekty : monohrafiia. Kyiv : DP «Informatsiino-analitychne ahentstvo», 2008. S.43–50.
12. Zalevskij G.V., Kuz'mina Ju.V. Psihologija zdorov'ja studencheskoj molodezhi : ucheb. posobie. Tomsk : Tomskij gosudarstvennyj universitet, 2013. 144 s.
13. Karamushka L.M., Dziuba T.M. Fenomen «zdorovia» yak aktualnyi napriam doslidzhen v orhanizatsiinii psykhnolohii. *Orhanizatsiina psykhnolohiia. Ekonomichna psykhnolohiia*. 2019. № 1(16). C. 22–33. <https://doi.org/10.31108/2.2019.1.16.2>
14. Karamushka L., Shevchenko A. Analiz indeksu stavlennia do zdorovia menedzheriv osvitych orhanizatsii. *Orhanizatsiina psykhnolohiia. Ekonomichna psykhnolohiia*. 2019. № 2–3(17). S. 58–65. <https://doi.org/10.31108/2.2019.3.17.6>
15. Maksymenko S.D. Osoblyvosti prohnozuvannia vnutrishnikh liniij psykhnichnoho zdorovia osobystosti. *Problemy suchasnoi psykhnolohii*. 2013. № 2. S. 4–14.
16. Malneva N.A. Psykhnolohicheskoe zdorove y eho rol v stanovleny lychnosti doshkolnyka. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu. Psykhnolohiia*. 2013. S. 191–195
17. Pahal'jan V.Je. Razvitie i psihologicheskoe zdorov'e : uchebnik. Sankt-Peterburg : Piter, 2006. 240 s.
18. Pikovets N.V. Katehoriia psykhnolohichnoho zdorovia osobystosti v konteksti profesiinoi diialnosti pedahoha. *Aktualni problemy psykhnolohii. T. 1. Orhanizatsiina psykhnolohiia. Ekonomichna psykhnolohiia. Sotsialna psykhnolohiia*. Vyp. 44. S.132–138.
19. Psihologija zdorov'ja : uchebnik dlja vuzov / pod red. G.S. Nikiforova. Sankt-Peterburg : Piter, 2006. 607 s.
20. Psykhnolohiia zdorovia liudyny / za red. I. Ya. Kotsana. Lutsk : RVV – «Vezha» Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky, 2011. 430 s.
21. Sydorenko Zh.V. Sotsialno-psykhnolohichni peredumovy postanovky zhyttievnykh zavdan stosovno psykhnolohichnoho zdorovia. *Sotsialna psykhnolohiia*. 2010. № 2. S. 85–93.
22. Suchasni tekhnolohii zberezhenia zdorovia uchniv u diialnosti psykhnolohichnoi sluzhby i psykhnoloho-medyko-pedahohichnykh konsultatsii [posibn.] / avt. kol. : A. H Obukhivska., T. V. Zhuk, O. A. Zelenko ta in. ; za red. A. H. Obukhivskoi. Kyiv : UNMTs praktychnoi psykhnolohii i sotsialnoi roboty, 2016. 218 s.
23. Titarenko S.A. Zberezhenia psykhnichnoho zdorovia vykhovatelja doshkilnoho navchalnoho zakladu yak umova efektyvnosti profesiinoi diialnosti. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Seriiia «Pedahohichni nauky»*. Vyp. 30. S.175–182.
24. Chazova A.A. Koping-povedenie vracha i bol'nogo v processe preodolenija bolezni : avtoref. diss. ... d-ra psihol. nauk. Sankt-Peterburg, 1998. 47 s.
25. Di Fabio, A., & Peiró, J.M. Human capital sustainability leadership to promote sustainable development and healthy organizations: A new scale. *Sustainability*. 2018, 10, 2413.
26. Kinnunen, U., de Bloom, J., & Virtanen, A. Do older teachers benefit more from workday break recovery than younger ones. *Scandinavian Journal of Work and Organizational Psychology*. 2019. No 4(1). P. 1–15.
27. Lukat, J., Margraf, J., Lutz, R., van der Veld, W. M., Becker E S. Psychometric properties of the Positive Mental Health Scale (PMH-scale). *BMC Psychology*. 2016; 4, 8. doi: 10.1186/s40359-016-0111-x)
28. Virtanen, A., de Bloom, J., & Kinnunen, U. Relationships between recovery experiences and well-being among younger and older teachers. *International Archives of Occupational and Environmental Health* (online). 2019. No 93. P. 213–227. doi: <https://doi.org/10.1007/s00420-019-01475-8>

Karamushka, L. M., Kredentser, O. V., Tereshchenko, K. V., Lagodzinska, V. I., Kovalchuk, O. S., Ivkin, V. M. An empirical study on the structural components of the psychological health of the staff of educational organizations. The article analyzes the findings of an empirical study on the structural components (cognitive-emotional, reflexive-personal, and operational-functional) of the psychological health of the staff of educational organizations. The study found the components of psychological health of educational staff to be mainly at low levels. High-level components were found only in every third respondent, with the reflexive-personal component being the most developed component and the operational-functional component being the least developed component of the teaching staff's psychological health. There was a positive and negative statistically significant relationships between the individual components of psychological health and some organizational and professional (qualification category, pedagogical title, length of service) and socio-demographic (age, marital status) characteristics of the teaching staff. The findings can be helpful in the work of educational organizations, in particular in promoting teaching staff's psychological health.

Key words: educational organizations, staff of educational organizations, psychological health, structural components of psychological health, cognitive-emotional component of psychological health, reflexive-personal component of psychological health, operational-functional component of psychological health, psychological health factors.

Відомості про авторів

Карамушка Людмила Миколаївна, академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор, завідувачка лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Karamushka, Liudmyla Mykolayivna, Academician of the NAES of Ukraine, Dr., Prof., Head, laboratory of organizational and social psychology, G. S. Kostyuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0622-3419>

E-mail: LKARAMA01@gmail.com

Креденцер Оксана Валеріївна, доктор психологічних наук, доцент, провідний науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Kredentser, Oksana Valeriivna, Dr., Assoc. Prof., leading researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G. S. Kostyuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4119-190X>

E-mail: okred278@gmail.com

Терещенко Кіра Володимирівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Tereshchenko, Kira Volodymyrivna, PhD, senior researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G.S. Kostyuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1149-2704>

E-mail: kteres75@gmail.com

Лагодзінська Валентина Іванівна, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Lahodzinska, Valentyna Ivanivna, PhD, senior researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G. S. Kostyuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2691-1163>

E-mail: vlagoda@ukr.net

Ковальчук Олександр Сергійович, науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України

Kovalchuk, Olexandr Serhiiovych, researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G.S. Kostyuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9980-8450>

E-mail: kovalchuk_a_c@email.ua

Івкін Володимир Миколайович, кандидат психологічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна.

Ivkin, Volodymyr Mykolaiovych, PhD, Assoc. Prof., senior researcher, Laboratory of organizational and social psychology, G.S. Kostyuk Institute of psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9642-8164>

E-mail: vivushka808@gmail.com